

De stem van Lena

Ria Smit

De stem van Lena

Ria Smit

1^e druk mei 2019

Uitgeverij: Godijn Publishing

BOEK10

Coverontwerp: Jen Minkman

Auteursfoto: Jeroen Mies

Coverfoto: Depositphotos

ISBN 978-94-92115-91-1

NUR 344

©2019 Godijn Publishing | www.godijnpublishing.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Godijn Publishing.

Voor Aagje

Jouw stem

weinig bleef bewaard
alleen de getallen
van een eenvoudig bestaan

ik zocht je

vond een vrouw
berustend in haar levenslot
trouw aan haar gezin

jij liet je niet horen
je leefde in een andere tijd, ver weg
ik geef je een stem

ik zocht je

en toch... steeds was je dichtbij
je bezielt en stimuleert me
jij, mijn moeders moeder

Hoofstuk 1

1899

Ze laat zich meevoeren met de stroom vrouwen langs de kramen op de markt, waar ze bieten, aardappelen en bloemkool koopt die ze in haar rieten mand legt. De beurs in de zak van haar witte schort.

‘Hé Lena,’ hoort ze plotseling, ‘ga je mee naar de kermis vanavond?’

Achter haar staat Grietje, een meisje uit Ouburg, een vrolijke spring-in-’t-veld met kort helblond haar. Zij heeft hier in Borgerdijk ook een dienstje. Ze draagt geen schort en wit mutsje zoals Lena. Zou haar mevrouw dat weten?

‘De kermis?’ Ze staart Grietje aan. ‘Ik weet het niet. Ik heb geen geld.’

‘Ah, doe niet zo flauw, kom gewoon.’

‘Met wie ga je?’

‘Met een paar vriendinnen en volgens mij komt jullie Jaap. Hij brengt een maat van hem mee. Met die mannen erbij word je vrijgehouden.’

‘Ik ga vanavond naar pa en ma.’

‘Jammer hoor. Het wordt vast heel plezierig.’

Lena trekt haar geruite omslagdoek over haar schouder en slentert verder langs de kramen. De kermis. Op zaterdag gaat ze naar haar ouders. Grietje krijgt dat voor elkaar. Lena zou door willen lopen, zomaar doelloos lopen. Mijmerend over de kermis komt ze bij het huis van haar mevrouw in de Dorpsstraat aan, waar ze een dienst heeft voor dag en nacht. Mijnheer werkt als ambtenaar bij het kadaster. Lena gaat naar binnen en loopt door naar de keuken.

Glimlachend verschijnt mevrouw in de deuropening. Eenvoudig en stijlvol gekleed en opgestoken blond haar. ‘Waar ben je zo lang gebleven?’

‘Ik kwam een meisje uit mijn dorp tegen.’

‘Ja ja,’ ze verdwijnt uit de keuken.

De keuken is Lena’s domein. Ruim en met een houtkachel tegen de achtermuur, Delfts blauwe borden aan de wand. De boodschappen zet ze in de kelder en in de kastjes met ruitjes. Buiten bij de pomp haalt ze water en schilt de aardappelen.

Deze dienst heeft Lena sinds een jaar en ze verdient er meer dan in haar vorige betrekking in Ouburg.

Liever zou ze zelf een huishouden bestieren met wat meer voorspoed en kinderen opvoeden op haar manier. Een leven leiden zoals ze zelf verkiest. Meer vrijheid om anderen mensen te leren kennen en plezier hebben op de kermis. De regel is dat ze op zondagavond vrij is en om de week op zaterdag naar haar ouders gaat.

De maaltijd bereidt ze voor zodat mevrouw die alleen hoeft te koken. Bij het aanrecht kijkt ze uit over de tuin. Voor vanavond moet ze wat extra klaarmaken, omdat de oudste zoon thuiskomt van kostschool. Na de zomer gaat

de jongste zoon daar ook heen. Voor zichzelf smeert ze wat brood en ze snelt naar boven. Haar lijf siddert van blijdschap en spanning. Als ze naar haar ouders gaat, mag ze eerder weg. Hier is ze alleen de sloof, de mindere. Ze werkt hard, zonder dat ze het gevoel krijgt dat dat wordt gewaardeerd. Op zolder heeft ze een eigen kamer met een goed bed, ondanks dat slaapt ze slecht.

Lena is de oudste van vijf kinderen. Thuis sliep ze op de zolder met haar jongere zus Guurtje en in de winter kropen ze tegen elkaar, vanwege de kou. Zij heeft inmiddels een dienstje in Alkmaar. Haar drie jongere broers sliepen op de zolder aan de voorkant van het huis.

Wat wil ze graag naar de kermis. Daarna kan ze niet bij mevrouw slapen, voor haar is ze immers naar haar ouders. Na de kermis naar pa en moe lopen is te ver. Wat zeggen ze als ze midden in de nacht aankomt? Of vraagt ze onderdak aan haar oom in de molen? Die man kent ze nauwelijks, hij woont daar alleen en stel dat mevrouw erachter komt, of als hij haar ouders een keer ziet...

Ze neemt haar goede jurk uit de kast, bekijkt hem van een afstand, legt hem op het bed en stopt wat nachtgoed in haar tas. Door het dakraam staart ze naar de voorbijtrekkende wolken. Als Jaap er is, zoals Grietje zegt, kan ze bij hem overnachten? Af en toe draait ze zich om en kijkt naar de jurk. Snel kleedt ze zich uit, wast zich bij de lampetkan, grist de jurk van het bed en trekt hem aan.

Beneden glipt mevrouw net uit de kamer. 'Doe de groeten aan je ouders.'

'Ja mevrouw.' Ze is vrij.

Ze slentert het park in om de tijd te doden en brood te eten. Langzaam loopt ze tegen de avond naar de kermis,

groepjes slenterende jongelui achterna. Ze kent ze niet. Als ze op zaterdag en zondag bij pa en moe is, is het genoeglijk, uitrusten en bijpraten. In Ouburg is niet veel te beleven.

Op zondagavond bij mevrouw blijft ze op haar zolderkamertje. Als het in de zomer langer licht is, maakt ze een wandeling en komt ze zo nu en dan andere dienstmeisjes tegen. Er wordt gedanst in het parochiehuis, daar alleen naar binnen stappen durft ze niet.

De kermis is op het dorpsplein, er staat een zweefmolen, schuitjes, een schiettent en een snoepkraam. Het is niet druk. Is ze te vroeg gekomen? Een groep meiden en jongens komt joelend het plein opgesjouwd. Doelloos loopt ze rond, haar blik zoekend over het terrein. Hier staat ze, in haar eentje. Oh kijk, daar is Grietje met twee andere meiden. Zij kent vast veel mensen. Lena zwaait.

‘Hé Lena,’ roept Grietje, ‘goed dat je gekomen bent, flink.’ Grietje is snel weer aan de babbelen met de meiden.

Lena voelt zich er verloren en overbodig bij. Het wordt drukker, haar broer Jaap ziet ze niet.

‘Hoe gaat het met je dienstje?’ vraagt ze aan Grietje om een praatje te beginnen en haar zenuwen te verbloemen.

‘Goed, heel goed.’

Zou het echt? Snoeft ze? Of heeft ze echt mazzel met haar mevrouw? Meteen is ze weer lacherig in gesprek met een jongen die erbij is komen staan, ze heeft altijd sjans. Lena bewondert haar, maar er steekt ook jaloezie. Plotseling ziet ze haar broer Jaap zwaaien. Samen met een onbekende knaap komt hij naar haar toe.

‘Lena. Mooi dat je er bent.’

‘Theo,’ stelt de jongeman zich voor. Donkerblond haar, helblauwe ogen en een rustig voorkomen, hij staat er wat onhandig bij.

‘Mijn zus Lena.’

Hij wurmt zich tussen haar en Grietje. ‘Je bent hier in betrekking, hoorde ik van Jaap.’

‘Ja. Bij een familie in de Dorpsstraat.’

‘Bij een strenge mevrouw,’ komt Grietje ertussen. ‘Ik heb het getroffen met mijn dienst.’

Moet dat nou, denkt Lena.

Hij buigt zich naar haar toe. ‘Is dat zo?’

‘Och ja,’ Lena wil er niet aan denken.

‘Je moet je geld verdienen, ik werk in Steendijk, met je broer.’

‘Woon je daar?’

‘Nee.’ Hij knikt met zijn hoofd naar rechts. ‘Hier even verderop. Door de week ben ik in Steendijk in de kost. Op zondagavond ga ik daarheen. Vroeg beginnen hè. Kon je weg bij je mevrouw?’

Ze glimlacht. ‘Met een smoes,’ ze kijkt naar de kermis, hopelijk ziet hij haar niet kleuren.

Hij stoot haar aan. ‘Goed dat je gekomen bent, kranig.’

Weer lacht ze.

Verveeld hangt het groepje bij elkaar, ze lachen en wijzen soms naar anderen. Het wordt drukker. Zo te zien kent Jaap hier veel mensen. Kennelijk komt hij vaker in Borgerdijk, hier is meer te beleven. In Steendijk is ze weleens geweest, het is omringd door kale polders en het heeft geen kern.

‘Ik ben je hier nooit tegen gekomen.’

‘Voor boodschappen kom ik in het dorp, verder aan het werk hè. Om de week op zaterdag naar huis,’ flapt ze eruit en heeft er meteen spijt van.

‘Het is hier levendiger, in Steendijk en Ouburg zijn ze wat stugger, vind je niet?’

Door de aandacht van deze aardige Theo, voelt ze zich weer kleuren. ‘Ja.’

‘Christelijk hè,’ hij lacht. ‘Ga je mee in de zweef?’

Ze is verrast. Even later zeilen ze boven de mensen, lachend zwaait ze naar Jaap en de anderen, ze zwaaien terug. Grietje kijkt, ze zwaait niet. Is ze jaloers? Zij? Op Lena?

Als de zweef stil staat, wil ze uitstappen.

Theo houdt haar stoeltje vast. ‘We gaan nog een keer.’

Als ze weer hoog boven de mensen zweven, laat hij haar los en ze zwiert heen en weer. Ze is bang dat ze tegen de andere stoeltjes botst, dat gebeurt niet. Telkens wordt ze door Theo weggeduwd, ze gilt het uit van plezier. Weer op de grond staat ze wiebelend op haar benen. Hij slaat een arm om haar heen en neemt haar mee naar de anderen. Op slag lijkt hij veel vlotter, komt vast door de zweef.

Jaap lacht haar toe. ‘Wat een lol, hè Leen.’

Blij als een kind, denkt ze, wat is het lang geleden dat ze zoveel plezier had.

Jaap wenkt. ‘Kom, we gaan gaaischieten.’

Ze lopen met hem mee en op het terrein achter een café staat een paal met daarbovenop een houten vogel.

Jaap gaat als eerste. Secuur en met veel kracht spant hij de boog. Heeft mijn broer dat vaker gedaan, denkt ze.

Hij schiet net naast. ‘Hè, wat zonde,’ Jaap geeft de pijl en boog aan een jongen die naast hem staat. Hij schiet

ook mis. Een paar jongens proberen het, Theo waagt zich er niet aan. Iedereen joelt als de zoon van de kastelein het wel voor elkaar krijgt.

‘Die heeft vast vanmorgen veel geoefend,’ zegt Jaap.

Napratend slenteren ze terug naar het plein, naar de schuitjes. Met Theo zit ze in een schuitje, het haalt het niet bij de zweef voor Lena. Als toetje gaan ze allemaal in de zweef en slingeren elkaar heen en weer. Aan het eind van de avond kuieren ze naar het parochiehuis, daar is het druk op de dansvloer.

Voor ze het weet neemt Jaap haar de vloer op. ‘Nou zus, daar gaan we.’

‘Dat kan ik niet.’

‘Je leert het zo.’

Het wordt een gestuntel en ze geeft het op. Grietje kan goed dansen, ze zwiert met een jongen over de vloer door de zaal.

Theo strekt haar armen naar haar uit. ‘Wij samen?’

‘Ik kan het niet.’

‘Kom,’ hij pakt haar hand en gaat tegenover haar staan. Ze doet haar best, maar het wordt struikelen. Gelukkig kunnen ze erom lachen. Ze proberen het steeds opnieuw, het gaat beter en ze draaien net als de anderen. Lena lacht en struikelt, ze moet blijven opletten, Het zweet parelt op Theo’s voorhoofd, zelf krijgt ze het ook warm.

Ze geniet van zijn armen om haar heen, zijn vriendelijke blauwe ogen en zijn rustige stem. Een hele lieve man, denkt Lena. Misschien de kans bij haar mevrouw weg te komen? Hij is tuindersknecht net als Jaap, een onzeker bestaan. De avond vliegt om en lachend gaat ze met de stroom jongelui naar buiten.

Theo legt een arm om haar heen. 'Zal ik je thuisbrengen?'

Ze schrikt en het lachen vergaat haar meteen. 'Ik, ik. Ik kan niet naar huis.'

'Hoezo kun je niet naar huis?'

'Naar Ouburg?'

'Nee, dat is te ver.'

'Waar is Jaap?'

Theo kijkt de straat in. 'Die is al weg.'

'Ik had met Jaap mee willen gaan, maar vergat het te vragen. Dom van me.'

'Kun je niet naar je betrekking?'

Ze schudt haar hoofd. 'Mijn mevrouw denkt dat ik naar huis ben, anders mag ik op zaterdag niet weg. En wat zegt ze tegen pa en moe als ze die een keer spreekt.' Het wordt steeds stiller op straat.

'Ik zou naar pa en moe gaan...'

'Waarom ben je niet gegaan?'

'Ik wilde naar de kermis.' Ze schaamt zich voor haar geklungel.

'Naar je betrekking is toch het beste, denk ik.'

'Dat wordt een ramp met dat mens.'

Theo kijkt afwisselend voor zich en naar haar. 'Waar ga je nu heen?'

Ze rilt en haar blik dwaalt onbestemd de straat in, dat zo'n mooie avond zo moet eindigen. 'Wat dom van me.'

Hij slaat een arm om haar heen. 'Jij gaat met mij mee.'

'En hoe... Vinden je ouders dat goed?' Slenterend gaan ze de straat uit.

'Ik kijk of moe op is en morgen moet je vroeg weg.'

Het wordt donkerder naargelang ze meer uit de kern van het dorp zijn.

Bij een klein vierkant huis, met een laag dak dicht bij de straat, staat hij stil. De bomen die ervoor staan geven het huis iets intiems, maar sombers.

‘Wacht.’ Hij verdwijnt achterom.

Alleen op straat lijkt de nacht zwarter, weer rilt ze. Komt Theo terug? Als zijn moeder op is, misschien niet. Ze kent de weg hier nauwelijks en zeker niet in het donker. Wat doet ze hier midden in de nacht? Wat heeft ze in haar hoofd gehaald? Terug naar haar mevrouw? Wat voor uitbrander zal ze krijgen? En wat voor boete zal mevrouw dan bedenken.

Plotseling staat hij weer voor haar. Hij pakt haar hand en neemt haar mee naar een raam dat naar boven is geschoven en ze klimmen naar binnen. Vanuit een gang neemt hij haar mee naar de zolder, halverwege doet ze haar schoenen uit.

Ze trekt aan zijn arm. ‘Waar kan ik slapen?’

‘Op zolder.’

Boven leidt hij haar naar een voorzolder. Zelf gaat hij naar een ander gedeelte van de zolder waar ze vaag slapende figuren ziet met de geluiden die daarbij horen. Op de voorzolder is het koud. Theo komt aangesjouwd met een matras en dekens, die hij op de grond legt en wijst dat ze daar kan slapen. Hij kruipt naast haar als ze zich op het matras laat zakken.

‘Theo.’